

Završavajući prikaz ove veoma vrijedne studije, potrebno je napomenuti da knjiga obiluje zanimljivim i veoma korisnim pastoralnim smjernicama. J.Cl. Sagne izvršno uočava da je gubitak osjećaja za grijeh logična posljedica vjerske anemičnosti sekulariziranog vremena u kojem živimo. Središnja misao studije koju pisac u više navrata naglašuje jest obaveza sviju (a napose) da sudjeluju u općem pomirenju i otkrivanju neprolaznih nadnaravnih vrednota. Rađeci tako ljudi će ponovno postati osjetljivi prema vrednotama duha i grijeh će shvatiti kao promašaj i prepreku u postizavanju konačnog Dobra i konačne Sreće.

M. BIŠKUP OP

SEIFERT JOSEF, WAS IST UND WAS MOTIVIERT EINE SITTICHE HANDLUNG? Verlag Pustet, Salzburg 1976, str. 88.

Ova knjižica je prošireno predavanje što ga je autor održao u okviru svoje habilitacije iz filozofije na sveučilištu u Münchenu 1975. godine. Mladi filozof Josef Seifert (rod. 1945.) već je izdao dva zapazena djela (Leib und Seele. Ein Beitrag zur philosophischen Anthropologie, Salzburg 1973; Erkenntnis objektiver Wahrheit², Salzburg 1976). Nakon niza predavanja u Austriji, Njemačkoj i Francuskoj pozvan je za profesora na sveučilište u Dallas (USA).

Seifert je filozof kršćanske orijentacije. On je vjeran klasičnim postavkama zapadne filozofije, ali je otvoren i novim tokovima, osobito na području etike vrednota. Dobro poznaje filozofiju Maxa Schelera i, osobito, Dietricha von Hildebranda kojega posebice cijeni, ali i ovaj se o mladom filozofu veoma povoljno izražava (slično i Gabriel Marcel i Hans-Eduard Hengstenberg).

U ovom djelcu Seifert primjenjuje svoja filozofska gledišta na etiku. Prema autoru fenomen čudoreda najbolje dolazi do izražaja kad je riječ o njegovoj obvezatnosti. Stoga on cijelo raspravljanje suzuje na motivaciju čudorednog djelovanja koje je po sebi obvezatno.

Prevladavajući etiku uspjeha (utilitarizam), hedonizam i eudajmonizam kao moguće odgovore na pitanje o motivima čudorednog djelovanja, autor kritizira i Kantov čudoredni for-

malizam. On je vjeran filozofskoj metodi »pronicanja u bit« (Wesenseinsicht) i stoga traga za »inteligibilnom« naravi čudorednog djelovanja, prepustajući empirijskim znanostima da tumače faktično ponašanje i faktično motiviranje.

Autor nalazi da se čudoredna motivacija ne da svesti na jednu razinu. Ona je višestruka. Prema autoru možemo razlikovati šest komponenata u analizi čudoredne motivacije, dakle i u analizi samog čudoreda.

1. Autor ističe kako je prvi čimbenik sam objekt čudorednog djelovanja. To je u skladu s tradicionalnim skolastičkim načelom da »moralitas primarie specificatur ab objecto«, što konačno svjedoči o objektivnoj utemeljenosti morala. Ipak čini se da tvrdnja nije tako jasna ni jednostavna. Valjalo bi naime točnije odrediti što je taj »objekt« čudorednog djelovanja. Polazeći od personalističkih pozicija, sam objekt biva personaliziran i »subjektiviziran«. Konačno radi se o razlikovanju subjekt-objekt.

2. Drugi element u čudorednoj motivaciji je sama prisutnost obvezatnosti. Čudoredna motivacija se ne da zamisliti bez dimenzije »dužnosti« i »obvezatnosti.«

3. Kao treći element čudoredne motivacije autor uvodi »moralne vrednote«. Razumljivo je da se on pri tom koristi impulsima koji dolaze od Maxa Schelera i Dietricha von Hildebranda.

4. Kao daljnji element čudoredne motivacije autor navodi »općenitost«. Moralna motivacija i moralna obveza zahtijevaju »opći objekt«.

5. Kao peta dubinska razina čudoredne motivacije je apsolutno dobro (Bog). Kako reče Kierkegaard, čudoredno djelovanje nosi »dah vječnosti«.

6. Kao zadnju razinu u analizi čudoredne motivacije autor navodi težnju za vlastitom srećom. Iako je audajmonizam neispravan kao prvotno i glavno tumačenje čudoredne motivacije, ipak težnja za vlastitom srećom ima svoje mjesto u sklopu te motivacije.

Autor u ovoj knjižici lijepo i pregledno razlaže narav čudorednih motiva, dakle i samog čudoreda. Pristup je strogo filozofski. Kao i drugdje, tako bi se i ovdje mogla nametati neka pitanja. Tako, na primjer, dolazi li u ovoj analizi dovoljno do izražaja ona jednkrotnost i neponovljivost moralnog djelovanja, in concreto? Ili, nije li stanovita doza in-

duktivne metode korisna i potrebna kad je riječ o čudorednom djelovanju? I konkretno čudoredno iskustvo može, pod stanovitim uvjetima, postati izvoristhem čudorednih motiva (u spoznajnom pogledu). Bude li poživio, autor će se po svojoj prilici u svojim budućim radovima još dublje i svestranije pozabaviti čudorednom problematikom, koju je ovdje tek naćeo.

Marijan VALKOVIĆ

ESER ALBIN (izd.), SUIZID UND EUTHANASIE ALS HUMAN- UND SOZIALWISSENSCHAFTLICHES PROBLEM, Medizin und Recht Bd. 1, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1976, kart., format 15,5 × 23 cm, str. VIII + 432, DM 46.

U »Centru za interdisciplinarna istraživanja« sveučilišta u Bielefeldu (Njemaćka), održan je od 13. do 15. ožujka 1975. znanstveni simpozij o samoubojstvu i eutanaziji kao humanom i društvenom problemu«. Okupilo se oko 35 ućenjaka, velikim dijelom svjetskog glasa. Knjiga sadrži njihove referate kao i saćetke diskusija.

Osim etićkih, medicinskih i pravnih problema u vezi sa zaćećem i općenito poćecima ljudskog života, danas se nameću velike teškoće i sa ćovjekovim krajem, s umiranjem i smrću. I samo umiranje nije više onako »spontano« kako je to negda bivalo, budući da suvremena medicina ima velike mogućnosti zahvaćanja u samo umiranje, usporavajući ili ubrzavajući taj važni proces ćovjekova života. Stoga se nameću veliki problemi medicinske, etićke i pravne naravi.

Raspravlanje o »eutanaziji« ili »blagoj smrći« (usmrćenja iz milosrda) usko je povezano s problemom samoubojstva, zapravo ono je dijelom varijanta tog problema. Stoga se ovi referati istovremeno odnose i na samoubojstvo i na eutanaziju, kako je to naznaćeno u samom naslovu.

Kao za sve zbornike, tako i za ovaj teško je dati neki sintetićki sud. Autori prilaze problemu u »interdisciplinarnom« razgovoru i s raznih pozicija, ćesto i ponavljajući se. No općenito se zapaća i velika stručnost i ozbiljnost kojima obrađuju ovu tešku, ali sve suvremeniju problematiku.

Knjiga ima sedam dijelova. Prvi dio je kratak u kojem se ide za pre-

ciziranjem pojmova i metodologijom (A. Eser). Veoma je interesantan drugi dio u kojem se daje idejna i povijesna pozadina cijele problematike. H. Schipperges daje pregled problematike od antike kroz srednji vijek pa do novijih vremena. G. Fichtner prikazuje opširnu diskusiju o eutanaziji za vrijeme Weimarske republike u Njemaćkoj. Kao najpoznatije djelo iz tog razdoblja je K. Binding—A. Hoche, Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens, Leipzig 1920. Iz povijesnog prikaza se vidi da je Hitler samo proveo u djelo ono što su razni teoretićari već prije zastupali. Dvojica autora (H. Shapiro i J. M. Häussling) prilaze problematici samoubojstva, eutanazije i smrći pod filozofskim vidom.

Teći dio bavi se psihologijom umiranja i smrći. G. Sonneck i E. Ringel gledaju problem pod psihopatoloćkim kutem, opisujući tzv. »pre-suicidalni sindrom« koji osobito Ringel istiće u svojim djelima. M. Klieeisen i D. Langen proućavaju odnos između životne dobi i tećnje za smrću. A. Flew se protivi tendenciji da se sva samoubojstva svedu na psihopatoloćku stranu, na bolest. B. L. Danto iznosi empirijski materijal o tećnji za smrću kod tećkih bolesnika u zadnjoj fazi života.

Ćetvrti dio je više medicinske naravi. R. G. Twycross, koji vodi »kliniku za umiruće« u Londonu, u svom prilogu konstatira kako uz podesno i pogodeno ublaćenje bolova i tećki bolesnici mogu doživjeti svoju bolest kao nešto pozitivno. O Mayrhofer i P. Porges govore o mogućnosti da se kod tećkih bolesnika boli ublaće blokadom živaca. J. Wawersik raspravlja o mogućnostima reanimacije. H. W. Opperbecke raspravlja o tome dokle se proteće lijećnikova dućnost ćuvanja života. Također o tome raspravljaju H. Menzel i F. Fritsche.

Peti dio više je socioloćke naravi. R. A. Kalish piše kako je, osobito u Americi, smrt prestala biti »tabu«. I drugi primjećuju da interes za proces umiranja sve više raste. Stoga i raspravlanja o eutanaziji. H. H. A. Cooper studira ozbiljan problem samoubojstva u zatvorima, K. Weis govori o preventivi, G. Möllhoff o socijalnom osiguranju i S. E. Wallace o socijalnoj komponenti samoubojstva. Vjerojatno je za naće ćitatelje interesantniji šest dio gdje se raspravlja o etićkom vidu problema. Rijeć imaju i protestantski